

Motion till riksdagen 2023/24:2820

av Rasmus Ling m.fl. (MP)

med anledning av skr. 2023/24:67 Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bekämpningen av organiserad brottslighet ska ha sin utgångspunkt i ett preventivt och vårdande arbete och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka och bygga ut tidiga insatser för barn som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år när särskilt grova brott har begåtts och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det måste finnas ett tydligt motiv för att använda hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att både ny lagreglering och myndigheternas tillämpning av reglerna bör uppfylla högt ställda krav på rättssäkerhet och respekt för den personliga integriteten vid användandet av hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten inte bör klassificera människor som kriminella utan att de dömts för brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inte hyra anstaltsplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka tillämpningsområdet för lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk

- kontroll till att omfatta straffverkställighet om den dömda ska avtjäna fängelse i under ett år och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersätta fängelsestraff som är kortare än sex månader med alternativa påföljder och tillkännager detta för regeringen.
  10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvidga möjligheten att överföra dömda utländska medborgare till deras hemland och tillkännager detta för regeringen.
  11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överföring av dömda utländska medborgare ska ske med stark insyn och utvärderas regelbundet för att motverka rättsosäkra och godtyckliga processer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda inrättandet av en central databas för statsbidrag till civilsamhället och de organisationer som tagit del av stödet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
  13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilt beakta hur känsliga personuppgifter ska behandlas i utredningen om att införa en central databas för statsbidrag till civilsamhället och tillkännager detta för regeringen.
  14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa långsiktiga och tillräckliga anslag till bidragsgivande myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
  15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge kommuner tillräckliga resurser för att arbeta brottsförebyggande och tillkännager detta för regeringen.
  16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa tillståndsplikten för kommuner och regioner när det gäller att bedriva kamerabevakning och tillkännager detta för regeringen.
  17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka användningen av kamerabevakning för att hitta efterlysta fordon och tillkännager detta för regeringen.
  18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lätta på myndigheternas sekretessregler för ett mer effektivt arbete mot brottslighet utan att inskränka på den personliga integriteten och tillkännager detta för regeringen.
  19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga riskerna med användning av AI i brottsbekämpande syfte och tillkännager detta för regeringen.
  20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utifrån denna kartläggning redogöra för vilka insatser som kan vidtas för att minimera riskerna vid användning av AI i brottsbekämpande syfte och tillkännager detta för regeringen.
  21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att användningen av AI i brottsbekämpande syfte ska omfattas av etiska riktlinjer och att användning och utveckling sker med respekt för grundläggande fri- och rättigheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Miljöpartiet delar i stort skrivelsens syn på den organiserade brottslighetens påverkan på det svenska samhället. Den organiserade brottsligheten är en av många stora utmaningar vi står framför i dag och det kommer att krävas ett omfattande arbete från hela samhället för att få bukt med den, både i närtid och under år framöver.

Som strategin beskriver är den organiserade brottsligheten någonting som vuxit sig större och starkare under en längre period. Vi kan se att det våld som utövas blir grövre och kryper ned i åldrarna. Det är av vikt att sammanställa lösningar och strukturer som motverkar den organiserade brottsligheten, utan att kompromissa med den personliga integriteten eller rättssäkerheten. Miljöpartiet ser det därför som oerhört problematiskt att regeringens nationella strategi mot organiserad brottslighet saknar renodlade preventiva lösningar. Många av regeringens förslag har även allvarliga konsekvenser för individens personliga integritet och riskerar att slå oproportionerligt hårt mot de som lever i politiskt eftersatta områden.

Miljöpartiet ser även en problematik med den kumulativa effekten av regeringens rättspolitiska arbete. Många av de lagar och strategier man framställt har inte kunnat utvärderas i ett större sammanhang och interkorrelationen mellan diverse repressiva åtgärder har otydliga konsekvenser. Detta gäller såväl för individen som för utövande myndigheter. Denna problematik har uppdragats av flera remissinstanser som utvärderat regeringens utredningar och propositioner. Miljöpartiet uttrycker därför en stark oro för vilka implikationer detta kommer att ha för de myndigheter som redan i dag har svårigheter med att fullfölja sina uppdrag på ett effektivt och rättssäkert sätt.

En preventiv kriminalpolitik

En bättre koordinerad kommunikation och ett utökat samarbete myndigheter emellan kan underlätta både identifiering av och stöd till unga som riskerar att hamna i organiserad brottslighet. Miljöpartiet har tidigare i sin rättspolitiska motion lämnat flera förslag på hur detta samarbete ska förbättras.

Bland annat föreslås ett närmare och kontinuerligt samarbete mellan BVC, Socialtjänsten och förskolan från en tidig ålder i enlighet med den s.k. ”Rinkebymodellen” i politiskt eftersatta områden. Ett sådant samspel kan från en väldigt tidig ålder se vilka riskfaktorer som föreligger, exempelvis om barnets hemmiljö är bristande eller om det finns förutsättningar för en psykosocial utredning. Ett samarbete mellan myndigheter och familjer som sträcker sig över en längre period förbättrar både förtroendet för myndigheter i politiskt eftersatta områden, och chansen att i ett tidigt stadium både identifiera och motverka riskfaktorer.

Miljöpartiet ställer sig kritiska till att regeringens strategi saknar konkreta förslag och strategier för hur myndighetssamverkan ska utformas. Att regeringen förskjuter socialpreventiva åtgärder till kommande strategi är även oroande, då dessa kan komma att utformas och implementeras i ett alldeles för sent skede. Som skrivelsen påpekar är den organiserade brottsligheten någonting som skor sig på människor som lever i utsatthet. Många unga attraheras till kriminella gäng, inte för att de ser en yrkeskriminell bana som ett väl valt yrke, utan på grund av att de samhälleliga strukturer och sociala insatser som ska hjälpa dem har fallerat. Många ser det som sin enda utväg från fattigdom och utsatthet. Det ter sig därför kontraproduktivt att utarbeta en strategi med total avsaknad

av renodlade preventiva åtgärder om målet är att bekämpa framtida organiserad brottslighet.

De åtgärder som skrivelsen betecknar som preventiva är utformade för att skjuta fram ungas kriminella bana. Det vi har kunnat urskilja från årtionden av studier är att institutionalisering och fängelsedomar har en tendens att förstärka kriminell identitet, inte avvärja den. Avsaknaden av ett vårdande perspektiv för unga som begår brott riskerar att cementera deras identitet som kriminell, förstärka deras kriminella nätverk och försvåra deras återinträde i civilsamhället. Dessa åtgärder förhindrar inte unga från att inleda en kriminell bana, utan riskerar att distansera unga kriminella från samhället, samt förstärka den misstro och det förakt för statliga myndigheter som de redan känner.

Hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år som begått grova brott

Bättre möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, även i preventivt syfte, är starkt efterfrågat av brottsbekämpande myndigheter och bedöms som avgörande för att bekämpa de kriminella nätverken. Det är även av största vikt att identifiera de barn som involveras i kriminella nätverk och grov brottslighet. Att utnyttja hemliga tvångsmedel mot barn under 15 år och över 12 års ålder är därför ett redskap som inte bör uteslutas, i syfte att så snabbt som möjligt kunna bistå barnen med riktade insatser och hjälpa dem ur sin kriminella bana.

För användning av hemliga tvångsmedel mot denna grupp ska barnet ha begått särskilt grov brottslighet. Tydlig motivering för användning måste föreligga för att ett sådant ingrepp ska användas. En ökad förmåga att förhindra och utreda allvarliga våldsbrott och lagföra gärningspersoner är viktigt både för den allmänna tryggheten i samhället och för att ge brottsoffer upprättelse.

Det är samtidigt av största vikt att både ny lagreglering och myndigheternas tillämpning av reglerna uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet och respekt för den personliga integriteten. I synnerhet när det gäller barn under 15 års ålder som begått särskilt grova brott. Användningen av hemliga tvångsmedel måste alltid stå i rimlig proportion till ingreppet i den personliga integriteten. Miljöpartiet vill därför understryka vikten av en regelbunden utvärdering av lagen och dess tillämpning.

Staten bör inte klassificera människor som kriminella utan att de dömts för brott

Miljöpartiet anser att lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utlänningar är tillräcklig vad gäller möjligheten att utvisa individer som utgör ett hot mot rikets säkerhet som saknar svenskt medborgarskap som inte dömts för brott. Det finns redan principiella invändningar mot existerande lagstiftning, att utvidga denna riskerar att urholka rättssäkerheten och leda till godtyckliga utvisningar av individer. Att därutöver som stat klassificera individer som kriminella utan att personen ifråga dömts för brott är mycket problematiskt. Skulle lagstiftningen utvidgas är det av yttersta vikt att definitionen av det säkerhetshot som avses är tydlig. Det är centralt att processen sker på ett rättssäkert sätt samt att det finns möjlighet att överklaga domen. Det finns annars en väldigt

påtaglig risk för att man utvisar människor på godtyckliga grunder såsom etnicitet eller umgänge utan direkt medverkan i kriminella gäng.

Hyra anstaltsplatser utomlands

Miljöpartiet är i allra högsta grad medvetna om den överbelastning och kapacitetsbrist som råder på Kriminalvårdens anstalter, men anser inte att hyra anstaltsplatser utomlands är ett rimligt tillvägagångssätt för att lösa problematiken. Förslaget medför dels flera stora logistiska och ekonomiska svårigheter. Miljöpartiet ställer sig kritiska till att regeringens mål om lägre dygnskostnad utomlands än i Sverige är förenligt med en adekvat och jämförbar standard.

Hyrning av anstalter utomlands ger även upphov till problematik vad gäller besöksrätt, personalförsörjning och rättssäkerhet. Detta återfinns även hos våra grannländer Norge och Danmark som båda lagt ned sina satsningar på anstalter utomlands, dels på grund av logistiska problem, men huvudsakligen på grund av att kostnaden är för stor. Att driva fängelser utomlands eller i privat regi förstorar även risken för infiltration och otillåten påverkan. Insyn och översyn av verksamheten riskerar även att försvåras när man flyttar den utomlands.

Kriminalvårdens överbelastning är ett faktum, men det finns lösningar på problemet som inte innebär att svenska staten outsourcar Kriminalvårdens verksamhet. Miljöpartiet har tidigare i sin rättspolitiska motion föreslagit nya alternativ till anstaltsvistelse. Exempelvis skulle en utökning av tillämpningsområdet för lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll till att omfatta straffverkställighet om den dömda ska avtjäna fängelse i under ett år. Miljöpartiet anser även att det bör övervägas om fängelsestraff som är kortare än exempelvis sex månader alls ska användas som påföljd i första hand, eller om det är mer ändamålsenligt och effektivt med alternativa påföljder.

Överföra dömda utländska medborgare till sitt hemland

Miljöpartiet ställer sig positiva till att utvidga möjligheten att överföra dömda utländska medborgare till deras hemland, men ser även här behovet av försiktighetsåtgärder. Det behövs kontinuerlig översyn av processer för att säkerställa att överföring inte sker godtyckligt, rättsosäkert eller riskerar att den dömda utsätts för livshotande faror i sitt hemland. I vissa processer kan verkställighetshinder föreligga, i dessa fall är det viktigt att den dömda avtjänar sitt straff i Sverige och inte utlämnas till ett land där dennes säkerhet hotas. Målet är att de ska avtjäna sitt straff, inte utsättas för livshotande fara.

Välfärdsbrottslighet

Miljöpartiet vill påtala vikten av att analysera konsekvenserna för civilsamhället i utformning av förslagen. Det är bra att regeringen fastslår vikten av ett starkt och oberoende civilsamhälle och att en ändamålsenlig och effektiv kontroll inte ska innebära en utökad administrativ börda för civilsamhället. Civilsamhällets självständighet och fria roll gentemot det offentliga måste särskilt beaktas.

Förslaget om en central databas har flera viktiga poänger. Inte minst för att öka transparensen om vilka bidrag som kan sökas för civilsamhällets organisationer.

Samtidigt är detta en fråga som behöver utredas närmare, särskilt med hänsyn till eventuella känsliga personuppgifter.

Riksrevisionen konstaterar att MUCF är den myndighet som har den mest utvecklade kontrollverksamheten och konstaterar att den tidigare regeringen gett förutsättningar för detta genom såväl uppdrag som utökad anslag. Miljöpartiet vill utifrån detta påtala vikten av långsiktiga och tillräckliga anslag till bidragsgivande myndigheter så att det finns en reell möjlighet att, utan att myndigheternas resurser till själva stödgivningen blir lidande, utveckla erforderlig kontroll.

Kommunerna är aktörer som tydligare behöver arbeta brottspreventivt. Många välfärdsbrott kan begås inom den kommunala verksamheten, exempelvis assistansbrott och brott inom hemtjänsten. Därför är det bra att kommunerna nu har fått ett lagstadgat ansvar att arbeta brottsförebyggande. För att klara den uppgiften är det viktigt att kommunerna får tillräckliga resurser.

I arbetet är det också nödvändigt att titta närmare på tjänstepersonsrollen. Inte sällan är det enskilda tjänstepersoner som fattar beslut om olika välfärdsinsatser. Därför är det nödvändigt att den enskilda handläggaren har kunskap om välfärdsbrottslighet och att det finns kontrollmekanismer som kan vara ett stöd för att identifiera misstänkta brottsupplägg. Arbetet mot välfärdsbrottslighet måste samtidigt respektera rätten att få stöd för den som behöver det.

Brottsbekämpning och biometri

Kamerabevakning är ett viktigt verktyg för att förebygga, förhindra och utreda brott. Bevakningen har lett till viktig bevisning i ett flertal rättegångar. Miljöpartiet föreslår även att kamerabevakning ska utnyttjas i högre utsträckning för att hitta efterlysta fordon. Det är samtidigt viktigt att värna den enskildes integritet och att vi har tydliga krav för den som vill bedriva kamerabevakning. Att det krävs ett tydligt syfte med övervakningen och att den anses proportionerlig är två viktiga faktorer som påverkar.

Vi anser att den nuvarande tillståndsplikten för kommuner och regioner att bedriva kamerabevakning bör slopas. Genom att minska byråkratin kan övervakningen bli mer effektiv och på så vis bidra till att lösa brott i högre grad. Det kan också säkra viktig bevisning för ökad lagföring. Den som bedriver kamerabevakning måste fortsatt alltid följa de krav som ställs upp i kamerabevakningslagen. Integritetsskyddsmyndigheten ska fortfarande bedriva tillsyn.

Vi vill också lätta på sekretessreglerna så att myndigheterna kan arbeta mer effektivt mot brott, samtidigt som den personliga integriteten värnas. Detta kommer att göra det svårare för organiserad brottslighet och välfärdsbedrägerier som urholkar statens finanser och förtroendet för samhällskontraktet.

Det finns stor potential i hur tekniken kan användas för att bekämpa brottslighet. Men det är fortfarande en ung teknik som ständigt utvecklas och med utvecklingen kommer också utmaningar och risker. Det behövs mer forskning på området. Miljöpartiet vill se en kartläggning av vilka risker som finns med att använda AI för att bekämpa brott samt vilka insatser som kan vidtas för att minska dessa risker. Vid användning av AI finns en risk för diskriminering. De data som AI-system tränas med är nämligen sällan eller aldrig neutrala, vilket leder till att AI:n fattar orättvisa beslut eller ger information som inte kan anses vara jämställd. Miljöpartiet vill därför säkerställa att AI omgärdas av etiska riktlinjer och att användning och utveckling sker med respekt för grundläggande

fri- och rättigheter. Detta är viktigt inom alla samhällsområden där AI används, inklusive inom rättsväsendet.

Rasmus Ling (MP)

Camilla Hansén (MP)

Amanda Lind (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Jan Riise (MP)